
Nåsvargen

JUNI 1999 NÅS HEMBYGDSFÖRENING PRIS 30 KR.

NAKENBAD VID SJÖN NÅSEN.

Bilden från början av 1900-talet, ingen av personerna identifierade. En gissning är att det är att det är arbetare, från den då närliggande sågen, som gör aftontoalett. Ett nytt djärvt steg har nu tagits av Nåsvargen i och med publiceringen av denna nakenbild.

Foto från Bojan Larssons arkiv.

ANDRA SIDANS VARGTJUT

kommer från Åke

När vintern släpper sitt tag, denna ständigt återkommande revolution, upplever vi att livet, livet härskar här. Vitsipporna, blåsipporna pyntar marken. Blåsipporna är i vissa distrikt fredade, fridlysta, får inte ryckas upp med rötterna. Och mitt i allt detta vet vi att människor i bl.a. Tibet, i Jugoslavien inte alls är fredade, de rycks upp med rötterna, när vi närmar oss ett nytt millennium. Det är fasaväckande, ett exempel på att det ligger en viss sanning i att den mänskliga rasen sannerligen inte tycks vara så "human", som vi skulle vilja önska.

Men ändå. Här i Näs kan vi konstatera uppmuntrande aktiviteter. Landshövding Gunnar Björk besökte i mars den årliga kulturveckan, förskolan inledde med en dockteaterversion av Noaks ark och därefter visades en av Himlaspelets tavlor. Ett gäng elever stod för musiken. Under veckan anordnades en filmföreställning, följt av bankett - eleverna i sexan svarade för mat och servering.

Sverige deltar i det polska projektet "Polen i fokus". I Lublin kommer man att ha Sverigedagar 14 till 17 oktober. Som följd av landshövdingebesöket kommer troligen ett 15-tal elever i skolan samt några av personalen att inbjudas besöka Polen. Eleverna väntas delta i en Astrid Lindgrentävling.

Intresset för datorer är stort. Ungdomar reserverar tid, står i kö, för att få använda bibliotekets maskiner. Andra jobbar i bygdegården och i hemmet.

Bajer Curt Larsson är ordförande i den nyligen bildade Näs Sockenförening, som syftar till att skapa förutsättningar för att nya och gamla idéer inom Näs ska kunna förverkligas. Kontakta gärna Curt (tel 0281-595030) och kom med dina idéer!

Några tips för hemvändare och andra, som vill gå på upptäcksfärd i trakten:

Titta på de gamla dörrarna med den för Näs typiska "buken" nertill vid t.ex. Sköttens, Dopp Erkes Skansbacken; Orrgården, KnipJans Erik, Olarsgården Tyna; Rålg Päär Heden; Josefs Mellanborg; Nickusboda Centrum; Jernbergs gästgivargård Sveden; Möckelinds Haga.

Och glöm inte hembygdsgården Lisskvarngården och storgårdarna Västerfallet och Möckelinds med sitt gamla "finn"-härbrä. Vid åkern söder om Närsen, där AMS tyvärr skrubbat bort den hundraåriga mossan, och vid Kallberget finns imponerande långa stengårdsgårdar!

Skyltar med gamla finska namn på byar i Finnmarken sätts upp i juni. En gång var det från myndigheternas sida en medveten strävan att försvenska inte bara namn på byar utan även personnamn.

Läs Näsvargens artikel om var kvarnar, sågar en gång fanns. Synliga rester av hålldammar och byggnader finns på åtskilliga ställen, många gånger långt bort från bebyggelsen där det fanns vattenkraft att utnyttja, timmer att bearbeta.

Jont Nilses Åke (tel 0281-30048) tar tacksamt emot kompletteringar och kritiska synpunkter på tipsen.

MÖCKELINDHÄRBRET FOTO RÅLG-PÄÄR.

Dåpp Lars berättar minnen från beredskaps- åren

(forts från föregående nummer)

Resume: I början av december 1939 mobiliserades alla förband i Norrland. Jag och många jämnåriga Näspojkar med mig ryckte in till Östersund. Strax efter nyår lastade vi för transport till övre Norrland. Tåget gick hela natten, och när vi väcktes på morgonen stod det klart att vi var borttappade! Fyra vagnar med män och hästar. Ingen visste vart vi skulle och våra kamrater var försvunna.

Vi frågade en järnvägstjänsteman som visste att en armefördelningsgrupp hade kommit till Töre dagen innan. Nu var vi i Morjärv – laststation för långa tåg – och hade 20 km att gå till Töre. Vi var alltså 17-18 man, 20 hästar, inget befäl och utan mat. Vi hade bara reservproviant – en ostbit, några kusar och en chokladkaka! Vi kände oss fullständigt övergivna och rådvilla. Var vi än gick var det händer som pekade på oss ”Just du behövs i Finland!”, och vi som knappt visste var vi var än mindre vart vi var på väg! Men det vara bara att gå vidare.

Vi gick till Töre, två mil i becksvalt natt, där vi sedan låg över. När vi kom fram visade det sig att ingen visste vart A5s regementsstab tagit vägen men att det skulle komma A5 soldater från Göteborg för vinterövningar i Boden. Vi blev utrustade med en furir från trakten som vägvisare, och honom fick vi sedan ha under hela vår tid i Norrland.

Så startade vi mot Boden. Efter 20 kms vandring till Råneå fick vi och hästarna mat. Nästa dag gick vi vidare mot Boden, mot Smedsbyn dit det var 15 km. Vi drack kaffe på kafeer och skrev upp det på Fältposten. På kvällen den dagen träffade vi på en skylt där det stod Bodens fästningområde. Vi tog av efter en småväg och kom fram till några hus som stod tomma efter det att invånarna evakuerats. Där fanns emellertid gott om björk-kastkved, hö och tomma logar. Vi ställde in hästarna, drog fram hö åt dem och tog ett hus i besittning. Själv var jag utan både häst och filt (de fanns ju i den vagn jag ursprungligen

skulle ha åkt med). Häst fick jag en ny eftersom vi ju hade fler hästar med oss än vi var män. Däremot fick jag skriva hem och be dom skicka en filt. Så de sydde ihop två fårskinsfällar och skickade upp dem med adress ”Fältpostnummer 22600” och mitt namn.

Så skulle hästarna vattnas. Från gården där vi tagit in var det ca 200 m ner till älven som rann ut i en stor fjärd nedanför oss, Persöfjärden. Vi lånade yxor och högg en stor vak i den halvmeter tjocka isen. Men vi blev också tvungna att hugga ner kanterna runt vaken så att hästarna skulle nå ner till vattnet. Så tog vi ner två logdörrar som vi lade över vaken när hästarna druckit så att inte vaken skulle frysa så hårt. Två man skötte vaken och tog bort dörrarna när hästarna skulle ner och dricka. De som var kvar hemma följde hästarna ner till älven den första gången och såg till att de kunde dricka. Under tiden fick de som avdelats att stanna hemma lägga ut hö runt väggarna i logen. Så tog vi hem hästarna och stängde dörrarna. Nästa dag behövde vi bara öppna dörrarna så hittade hästarna själva ner till vattnet. Under tiden kunde vi mocka och bära fram nytt hö. Det blev en enkel rutin men den fungerade så länge vi var kvar i Smedsbyn.

Vi låg kvar i Smedsbyn i ca 6 veckor, skilda från staben som, skulle det visa sig senare, gått till vänster i Morjärv och till Nikkala – vi hade ju gått till höger! Göteborgsgruppen kom så småningom till kåken bredvid oss och genom dem fick vi hjälp att leta rätt på A5s stab så vi kunde få kontakt med dem. Vi skulle ju ha lön var 10e dag och nu skickades en kontaktman ner från Nikkala med våra löner.

Efter 3-4 veckor brann Göteborgarnas stall och det blev slutet på deras vinterutbildning. Samtidigt pågick förhandlingar om fred mellan Finland och Ryssland. När Göteborgarna för hem skulle vi bege oss till Nikkala. Det var långt att gå, nära tio mil, men vi kunde inte rida eftersom vi inte hade några sadlar. Packningen kördes dock med dyngslädar som vi fått tillgång till.

Vi skottar i snö för slädarna under transporten från Smedsbyn till Nikkala.

Stora vägen var hårt trafikerad och sol och trafik hade gjort att vägen var nästan bar. Så några av oss avdelades att gå före och skotta i snö så att slädarna skulle ta sig fram. Vi låg natt i Töre och Kalix och det första som mötte mig när vi kom till Kalix var orden "Hejsan, e du här ô" – Tyngsjö Eriks typiska hälsningsfras. Nästa dag fortsatte marschen till Nikkala som låg närmare Haparanda. På vägen passerade vi vägskälet i Sangis. Där var Fältivar Ernst Larsson militärpolis och stod och dirigerade den militära trafiken.

Rune Mornell och jag själv i Nikkala. Aterförendade med Staben.

Vi kom fram till Nikkala, och vi kunde förena oss med staben och fick sluta med vårt lufferi.

Väl i Nikkala var vi på något sätt utanför organisationen – vi hade ju varit borttappade i många veckor. En av våra kommanderingar blev att bistå med omlastning på Haparanda central mellan finska och svenska tåg. Det var ju olika spårvidd i Finland och Sverige och vår uppgift blev bl.a. att bära över evakuerade finska barn till svenska tåg.

Efter någon vecka kom order om hemförlovning. Vi som lastat av i Morjärv skulle lasta på samma ställe så vi fick alla marschera från Nikkala till Morjärv – en lång marsch. Tåget skulle lastas i samma ordning som när vi kom, och vi som åkt i de fyra vagnarna som kom bort skulle åter resa tillsammans.

Under tiden hade tyskarna gått in i Norge och Danmark. Så vi som trodde att vi skulle få åka hem befann oss en morgon på Östersund central. Vi hade hela tiden tillhört A5 – nu gavs order om att alla skulle sprätta bort regementessiffrorna från sina kläder för nu skulle vi tillhöra A24. Vi fick lämna all vinterutrustning på tåget och lämna in alla vinterkläder. Vi fick i stället ut mörkblå overaller. Vi fick inte gå in på regementet utan hela staben fick ligga ett par nätter i en församlingslokal i stan. Under tiden lastades vårt tåg med sommarutrustning. Alla fordon och hästar som behövdes på en stab lastades – vi skulle bli regementesstab åt A24. Vart vi skulle visste däremot ingen.

Samtidigt hade ett stort kanadensisk ambulansförband kommit tillbaka från Finland på väg hem. Men tyskarna hade besatt Trondheim så den vägen var stängd och de blev kvar i Östersund. Vi var redo för avresa. Översten höll tal och tog farväl. Ambulanspersonalen – flera hundra personer – stod i givakt vid avresan. Vi hoppades alla, vi var mest dalmasar, att vi skulle till Dalarna, så vi höll oss vakna när tåget närmade sig Storvik. Men tåget rullade på. Uppmärksamheten ökade åter när vi närmade oss nästa järnvägs-knut – Hallsberg – och vi trodde vi skulle till Värmland. Men tåget rullade på. Alla stationsnamn var övertäckta. När tåget stannade

